

Наші люди в Карпатах

[ОЛЕКСАНДР САВЧУК, студент МШ факультету]

#15-16 от 22.06.2004

З 25 жовтня до 3 листопада 2003 р. в Карпатах, у селі Космач Косівського району Івано-Франківської області проходила Всеукраїнська Школа традиційного мистецтва ім. В.Могура. Поряд з молодими фольклористами Києва, Сум, Кіровограду, Рівного, Донецька та Луганська участь у ній взяли і харків'яни, більшість з яких становили студенти ХПІ.

Замість вступу

Спочатку був дзвінок. Звичайний телефонний дзвінок, що пролунав одного чудового (хоч холодного і мрячного) осіннього вечора в моєму домі. М.М. Красиков, доцент кафедри етики, естетики та історії культури нашого університету і авторитетний етнограф та фольклорист, запропонував на модульному тижні (!) взяти участь в експедиції на Гуцульщину. Я, звичайно, миттєво погодився і на другий день, одержавши благословення декана, вже знайомився з майбутніми супутниками, кожен з яких виявився яскравою особистістю. Країна повинна знати своїх героїв, тому назву їх імена: Юля Кавешнікова (5 курс КІТ), Света Землянкін (5 курс АП), Юра Лубянкін (2 курс АП), Діма Новиков, випускник економічного факультету, Катя Тягло, студентка соцфаку ХНУ ім. В.Каразіна, Катя Саліна, майбутній архітектор з ХДТУБА та автор цих рядків, студент МШ. Отже, низький старт вісім мандрівників, споряджених рюкзаками, взяли.

Досьє на М.М. Красикова

Ім'я: Михайло Михайлович.

Підпільні прізвиська: Міх-Міх, він же Михайлович, він же Вусатий Вуйко, він же Людина-диктофон.

Вік: невизначений через абсолютну молодість душі.

Особливі прикмети: розкішні оксамитові вуса, при собі має: чорну спортивну сумку через плече, блокнот в правій руці та диктофон "Panasonic" у лівій.

При зустрічі будьте обережні: культурна розмова з використанням нестандартного набору слів інтелектуального рівня вище середнього може на вас вплинути дуже позитивно, і ви назавжди опинитесь у полоні Міх-Міха.

Місце збору - Космач

Космач знаходиться за 80 км. на південний захід від Івано-Франківська в самій серцевині Карпат. Біля семи тисяч мешканців живуть у двох умовних районах Космача - рівнинному та периферійному - так званих присілках, розташованих безпосередньо в гірській місцевості. З усіх боків гори захищають село як від вітрів, так і від непроханих гостей. В історичному плані Космач відомий перебуванням та трагічною загибеллю ватажка опришків - Олекси Довбуша. Крім того, менш легендарна, але досить популярна останнім часом УПА починала свою діяльність саме у Космачі.

Патріотичний ЛАЗ, що мчав нас з Івано-Франківська до пункту призначення, зробив останні лінійні оберти, тяжко відкашлявся, невдоволено сопнув і зупинився. Нарешті ми ступили на

довгоочікувану космацьку землю, втомлені і водночас задоволені. Свідомість ще не оговталася від швидкої зміни обставин, і перші враження від карпатських краєвидів нагадували скоріше фотографічні знімки: засніжені схили величних гір, прикрашені оксамитом зелено-синіх смерек, теплі мазки сонячного проміння на снігу та відчуття фантастичного спокою та тиші, що не тільки дзвеніла у вухах, а й занурювалася вглиб душі, хвилюючи та бентежачи...

Незабаром по приїзді відбулося розселення студентів по гуцульських хатах - зі справжньою традиційною піччю. Нас щиро прийняла одна з космацьких родин. Подружжя Бербеничуків влаштувало нам не тільки всі умови для гарного відпочинку, а й допомогло безпосередньо в наших справах, за що їм велике спасибі.

Чим зайняти молодь на селі

Їдучи до Космача, ми, власне, й не здогадувалися, чим конкретно будемо займатися, та організатор "Школи" Ілля Фетисов, голова Всеукраїнської Асоціації Молодих Дослідників Фольклору, дуже вдало продумав наш активний відпочинок. Впродовж десяти днів ми мали змогу вивчати народні ремесла - бондарство (виготовлення діжок), писанкарство, різьб'ярство, вишивку; для студентів музичних закладів проходили народні "майстер-класи" з цимбал, скрипки, сопілки та трембіти та чи не найголовніше - навчання традиційним гуцульським танцям під гру справжніх народних музик.

З цього складалася, так би мовити, основна наша програма. Вільний час витрачався на вихід в гори або відвідування відомих космацьких людей: бабки Параски - знавця гуцульського фольклору, народного майстра Дмитра Пожоджука та інших.

Гуцульське весілля

Баба Параска була типовою людиною мистецтва з народу: ласкава, з чудовою посмішкою та чаруючим голосом. З'ясувалося, що вона живе досить високо в горах, і ми трохи не розрахували в часі, відправившись до неї після обіду. Чим вище ми підіймалися, тим величніші панорами Карпат відкривалися нашим очам і тим більше ставало відлюдно...

Параска Степанівна співала нам про славнозвісного Довбуша, невпевнено поглядаючи на направлені на неї диктофони. Пісня лилася з її вуст наче гірський потічок, дзвінко та розмірено, без штучного артистизму, природньо, як усе життя гуцульське. Її автентичний (традиційний) спів на деяких учасників експедиції подіяв як снодійне і вони, подякувавши, відправилися додому "завершити" недокінчену "справу". Найбільш стійкі (М.М., професор Б.Яремко та автор цих рядків) вирішили ще сходити до тітки Марії - місцевої казкарки. Її добре знали у селі, тому навіть випадковий перехожий підказав нам двір бабусі. Тітка Марія виявилася напрочуд жвавою та дотепною жінкою. Розповівши кілька заримованих казок, вона зробила нам пропозицію, від якої мало хто міг би відмовитися: нас було запрошено на гуцульське весілля...

Ледь встигаючи за прудкою гуцулкою, ми з М.М. переправились через схил гори Космацька лисина і потрапили до весільного двору. Тітка Марія познайомила нас із матір'ю молодого і її авторитетне "це пани із самого Харкова" допомогло нам вільно відчувати себе серед незнайомих людей.

Весільні заходи вражали своїми масштабами: живі музики, столи на чотири сотні (!) гостей,

кілька десятків жінок, що поралися на величезній кухні. Надвечір почав сходитися народ. М.М. з'являвся із своїм диктофоном то біля бабусь, що співали жартівливих пісеньок, то біля музик, що при виді диктофону намагалися якнайкраще показати свою майстерність, то біля родичів молодого та молодої, розпитуючи їх про послідовність обряду весілля.

Подальшу програму весілля приблизно можна описати так:

20.00 - прийом їжі a-la шведський стіл з необмеженою кількістю алк. напоїв, обмеженою кількістю "тари" (один стакан на десятьох) і необмеженою кількістю звертань: "П'ю до пана", після чого стакан переходить у твою тимчасову власність разом з певною рідиною, ти мусиш випити і обираєш собі "жертву"; втім, можна пити пиво або шампанське.

23.00 - продовження прийому їжі з невдалою спробою відмовитися від вживання необмеженої кількості алк. напоїв;

2.00 - друга і остання спроба відмовитися від алкоголю з одночасним відчуттям братської любові до усіх поряд сидячих;

4.00 - складання столів задля танців та вихід гостей в запальному хороводі "Гуцулки" (танок такий).

Загалом гуцульське весілля, не дивлячись на сучасний реквізит (наявність відеокамер, магнітофонів), зберегло свою оригінальність та давній ритуал.

Неперевершений Пожоджук - майстер з вишивки та писанкарства

В лісі було досить вогко, адже нещодавно розтанув перший сніг, і всі дороги були в калюжах. Починало сутеніти, коли ми нарешті дійшли до поодинокого двору. В цій звичайній гуцульській оселі жила зовсім не звичайна людина - Дмитро Пожоджук. Нас дуже щиро прийняли, наче Пожоджуки були завжди готові до гостей. Інтер'єр хати говорив про те, що її власник, без сумніву, творча і талановита людина. Пан Дмитро - народний майстер з вишивки та писанкарства, мав більше 20-ти власних виставок в Україні, і за її межами, у 2000-му році презентував свою колекцію сорочок у Парижі - це, погодьтеся, неабияке досягнення.

Майстер розповідав нам про типи сорочкових візерунків, зібраних з усієї України, про їх розвиток та символічне значення. Найбільш захоплюючим був традиційний гуцульський одяг - біла сорочка з жовто-гарячим мереживом, червоні вовняні штани та капсльований кептар - кожух з металевим оздобленням. Кілька годин продуктивного "спілкування", розглядання та примірювання одягу швидко пролетіли. Не хотілося, але слід було вирушати додому.

Подякувавши, ми попрощалися з г'аздою, самобутній талант якого справив на всіх величезне враження.

Замість післямови

У цілому, наша експедиція вдалася, бо була активною та гіперпізнавальною. Невтомний Міх-Міх записав понад 20 касет безцінних етнографічних розповідей і фольклорних текстів та поповнив кафедральний етнографічний музей "Слобожанські скарби", який він очолює, трьома торбами експонатів, які ми несли з особливою обережністю (писанки!).

Ми зрозуміли, що в нашій країні є багато чудових місць, екзотичних та самобутніх, непізнаних та страшенно цікавих. Одне з них - Карпати, про нову зустріч з якими ми тепер не можемо не мріяти.

Епілог

Вагон поїзда, який прибуває до Харкова. Хтось з дівчат:

- Спасибо, Мих-Мих, что Вы нам это устроили...

- Дружите со мной, я вам еще и не такое устрою...